

UTÓSZÓ

1963-ban kezdtem meg a mihályi tájszavak gyűjtését szülőfalumban. Eleinte még csak passzív módszerrel, nyelvjárási beszélők spontán beszédéből ellesve őket otthon tartózkodásaim idején. Idővel egyre figyelmesebb lettem szülőfalum frazeologizmusaira, mert az 1960-as, 1970-es években gyakran hangzottak el a felnőttek körében, feltűnő stílusértékkel színezve a mindennapi beszédet. Megérlelődött a gondolat bennem, hogy dialektológiai szempontból időszerű vállalkozás volna célzott gyűjtéseket végezni Mihályiban ezen a területen is. Az 1970-es évek végére egyértelművé vált, hogy az idős nemzedék elmúltával felgyorsul az eredeti tájszavak és táji szólások, közmondások, szóhasonlatok, szójárások visszaszorulása. Ez adott lökést, hogy átmenetileg háttérbe szorítva a tájszavak gyűjtését, időmet a frazeologizmusok gyűjtésére összpontosítsam (1980-tól). Annál is inkább, mert akkortájt készült egy kandidátusi értekezés az állandósult szókapcsolatok témakörében, jelezvén, hogy az irántuk való nyelvtudományi érdeklődés növekedni fog, tehát nyelvjárástani tanulságain túlmutató, általánosabb haszna is lehet egy dialektológiai frazeológiai leírásnak. S lám: ma már a frazeológia hazai kutatásának, főként pedig kitűnő frazeológiai szótárak megjelenésének valóságos reneszánszát éljük (mindenekelőtt a TINTA Könyvkiadónak köszönhetően).

A legfőbb ok azonban a falvakban is gyorsan változó körülmények hatására a nyelvjárásokban bekövetkezett gyorsuló változás volt. Annak tudata, s főként közletről való érzékelése, hogy ha nem gyűjtünk föl időben minél többet abból, ami még előttünk van és hallhatjuk nap mint nap, bizony előbb-utóbb átadjuk az enyészetnek. Saját tapasztalatom (az általam jól ismert anyanyelvjárásom körében vizsgálódtam szülőfalumban, szüleim, rokonaim, iskolatársaim, ismerőseim bevonásával) tettekre sarkallt. Hiszen látnom kellett, hogy a hagyományos paraszti gazdálkodás megszűntével, a falusi életforma változásával, a nyelvjárások köznyelv felé való közeledésével egyre több táji közmondás, szólás, szóláshasonlat, szójárás, szókapcsolat szorul vissza s tűnik el. Fél évszázaddal ezelőtt még élt a hagyományos paraszti gazdálkodásra jól emlékező, a nyelvjárási alaprteget jól ismerő idősebb nemzedék. Tudtam, hogy az őket követő fiatalabb nemzedék tagjai annak már csak egy részét ismerhetik majd, aminek a gyűjtését elhalasztjuk. Erkölcsi és tudományos kötelességemnek éreztem tehát, hogy minél többet megmentsek én is annak a

hagyományos paraszti, falusi életnek a nyelvi emlékeiből, amelyeket nemsokára múlttá formál a változtató történelem. Örülök annak, hogy követtem annak idején a belső sugallatot. Így született meg az Állandó szókapcsolatok a rábaközi Mihályiban című kötet, s jelent meg 1989-ben a Nyelvtudományi Értekezések 127. számaként. Hogy a majdnem fél évszázaddal ezelőtti 2233 mihályi frazéma sok-e vagy kevés, megválaszolhatatlan, mert nincs összehasonlítási alapunk.

Bevettem a falu- és névcsúfolókat is, különös tekintettel arra, hogy viszonylag gyakori előfordulásaik a nyelvjárást jellemezték. Ma már ezt nem lehet mondani. Beiktattam egy betűrendes szólistát a vezérszavakról, amely ily módon a jelentés oldaláról ad könnyen elérhető támogatást az érdeklődőknek. Úgy is mondhatnám, mind az onomasziológia, mind a szemaszziológia oldaláról könnyen megközelíthető a közölt forrásanyag.

Négy szempontból minősítettem a mihályi frazeologizmusokat: 1. mennyiben tájiai s mennyiben ismertek az ország nagy területén, 2. a frazeologizmusok mely típusába tartoznak, 3. szinkrón társadalmi érvényük (ismertségük, illetve hasznátságuk foka) szerint, 4. stílusértékük szerint. A minősítéseket nyelvjárási lexikográfiai tapasztalataimnak a nyomán alkalmaztam. Bizonyos vagyok abban, hogy egy mai követéses vizsgálat hasznos eredményeket hozna. Úgy vélem, hogy a tájszavak és a regionális frazeologizmusok változása, különösen pedig visszaszorulása hasonló pályán fut. Ezt itt nem részletezendő körülmények látszanak igazolni.

Az új kiadásnak döntő oka az, hogy már régóta nem kapható a szóban forgó könyv. Tőlem is sokan kérdezték korábban, hol lehetne megvásárolni. Ezért fordultam a TINTA Könyvkiadóhoz, ahol azonnal megértésre találtam.

Lectori salutem!

Kiss Jenő

Budapest, 2021. XI. 22.